

Η πολιτική αστικής ανασυγκρότησης, βάση για την ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης

Της κ. **Βικτωρίας ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ**

Δρος Περιφερ. και Αστικής Ανάπτ. Πανεπ. Σορβόνης

1. Οι νέες συνθήκες ανάπτυξης του αστικού χώρου

Η πολιτική αστικής ανασυγκρότησης έχει μακρά ιστορία στο πλαίσιο των αναπτυξιακών πολιτικών, που έχουν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί, με στόχο την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων του αστικού χώρου, την πολλαπλή αναζωογόνησή του και την τόνωση της δυναμικής του.

Οι αστικές περιοχές, στις οποίες ζει σήμερα περίπου το 80% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελούν βασικό όχημα ανάπτυξης καθώς και το πεδίο, όπου γίνονται «ορατές» οι επιπτώσεις των επί μέρους τομεακών πολιτικών.

Η πολυλειτουργικότητα και συνοχή του αστικού ιστού είναι σημαντικά στοιχεία της δυνατότητας ανέλιξης στην αναπτυξιακή διαδικασία και συχνά υφίστανται τις αρνητικές συνέπειες γενικότερων συγκυριακών φαινομένων ή οριζόντιων πολιτικών. Οι συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες έχουν επιπτώσεις στη λειτουργία του αστικού χώρου και επομένως στην συνολικότερη ανάπτυξη και τη ζωή της περιφέρειας.

Ζούμε σε μια εποχή μετάβασης από την κοινωνία της πληροφορίας στην κοινωνία της γνώσης, μέσα σ' ένα καταιγισμό διαρθρωτικών αλλαγών και τεχνολογικών εξελίξεων, αντιμετωπίζοντας πληθώρα νέου τύπου προκλήσεων, αντιθέσεων αλλά και δυνατοτήτων. Η αναπτυξιακή πολιτική καλείται να διερευνήσει νέες δυναμικές και να διαμορφώσει νέα μέσα, εργαλεία και στρατηγικές.

Μέσα σ' αυτό το πλέγμα των πολύπλοκων αλλαγών, που συμβαίνουν στην κοινωνία, μπορούμε να αναφέρουμε κωδικοποιημένα, ότι οι κυρίαρχες προκλήσεις αφορούν στις κατώτερο ομάδες επιδράσεων:

Επιδράσεις από την ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας με κύρια αποτελέσματα αλλαγές στη φύση της εργασίας, την οργάνωση της παραγωγής και στις εργασιακές συνθήκες.

Επιδράσεις της παγκοσμιοποίησης, που προκαλεί αναδιαρθρώσεις στην δημιουργία θέσεων εργασίας και το «ξεθώριασμα» των συνόρων μεταξύ των αγορών εργασίας. Παράλληλα, η διατήρηση του Ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου και των κοινωνικών κε-

κτημένων προϋποθέτει μία γενικευμένη βελτίωση των δεξιοτήτων και των ουσιαστικών προσόντων του ανθρώπινου δυναμικού μας.

Επιδράσεις του κόσμου της τεχνολογίας και της επιστήμης, που παρά τις γενικές θετικές επιπτώσεις, προκαλεί ένα αίσθημα απειλής και φόβου στην κοινωνία.¹

Στην «κοινωνία της γνώσης» η έμφαση δίνεται στο ανθρώπινο δυναμικό για μία συνολική αναβάθμιση της ποιότητας και των δεξιοτήτων μέσα από ολοκληρωμένα συστήματα εκπαίδευσης - δια βίου κατάρτισης.

Οι συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις από τις νέες συνθήκες δημιουργούν ισχυρές πιέσεις για αποτελεσματικότητα και ανταγωνιστικότητα, πιέσεις που γίνονται περισσότερο εμφανείς στις αστικές περιοχές κάθε μεγέθους.

Η απάντηση στις προκλήσεις προσδιορίζεται ως προς ένα γενικό πλαίσιο αναφοράς: την «αιφόρο» ή «βιώσιμη» ανάπτυξη,² εντός του οποίου εξειδικεύονται στη συνέχεια και διαφοροποιούνται μεταξύ τους οι επί μέρους πολιτικές και μέτρα.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε την «Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη», σύμφωνα με την οποία «...απαιτείται συνδυασμός αλληλοενισχυόμενων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πολιτικών»... «Προκειμένου να βελτιωθεί ο συντονισμός της πολιτικής στο επίπεδο των ΚΜ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλεί τα ΚΜ να χαράξουν εθνικές στρατηγικές για την αειφόρο ανάπτυξη».³

Οι εθνικές στρατηγικές αναλύονται σε επί μέρους πολιτικές, που θα πρέπει να διαθέτουν υψηλό βαθμό συμπληρωματικότητας.

Έχει αναγνωριστεί από την επιστημονική αλλά και την πολιτική κοινότητα το γεγονός, ότι οι επιπτώσεις όλων των επί μέρους πολιτικών γίνονται προφανείς στο χώρο, κατ'εξοχήν τον αστικό. Η αστική διάσταση πρέπει κατά συνέπεια να λαμβάνεται υπ' όψη στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή της κάθε πολιτικής για την μεγιστοποίηση θετικών και πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων.

Ο συντονισμός των πολιτικών και η σύγκλιση των στόχων φαίνονται πλέον ως αναγκαιότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁴ για τον πρόσθετο λόγο, ότι παρουσιάζεται ισχυρή αλληλεξάρτηση των χώρων και των οικονομιών λόγω της Εσωτερικής Αγοράς και των δικτύων επικοινωνιών, μεταφορών και ενέργειας.

Για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η αντιμετώπιση των προκλήσεων της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας μπορούν να επιτευχθούν με την προώθηση της συνεργασίας και της δικτύωσης μεταξύ συμπληρωματικών εταίρων με παράλληλη ενδυνάμωση του χώρου, και πιο συγκεκριμένα του Ευρωπαϊκού Αστικού Συστήματος.

Ο τόπος - χώρος, αποκτά ιδιαίτερη σημασία και αναγνωρίζεται, ότι το τοπικό επίπεδο είναι το πλέον κατάλληλο για τον σχεδιασμό και υλοποίηση της ανάπτυξης. Οι πα-

1. Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: *Λευκή Βίβλος για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση*. Βρυξέλλες, 1999.

2. Όπως αναφέρεται στην έκθεση Brundtland, η αειφόρος ανάπτυξη είναι μία διεργασία αλλαγής στο πλαίσιο της οποίας η αξιοποίηση των πόρων, ο προσανατολισμός της τεχνικής ανάπτυξης και οι θεσμικές αλλαγές εναρμονίζονται ενισχύοντας, τόσο τις τρέχουσες, όσο και τις μελλοντικές δυνατότητες ικανοποίησης των ανθρώπινων αναγκών και προσδοκιών.

3. Συμπεράσματα Προεδρίας Συμβουλίου Αρχηγών ΚΜ, ΕΕ, Γκέτεμποργκ, 15-16/6/01.

4. Έκθεση ΕΕ «Κοινοτικές Πολιτικές και Χωροταξικός Σχεδιασμός» CREPORT ON COMMUNITY POLICIES AND SPATIAL PLANNING), 1999.

ρεμβάσεις εξειδικεύονται στις τοπικές ιδιαίτερες συνθήκες για αποτελεσματική χρήση των δημόσιων πόρων, που όλο και περιορίζονται. Τα αναπτυξιακά προγράμματα αποκτούν «επιχειρησιακό» χαρακτήρα⁵ και τείνουν να εξειδικευτούν σύμφωνα με το πρότυπο «κομμένο και ραμμένο στα μέτρα» του συγκεκριμένου τόπου (tailor made).

Διαμορφώνεται σύμφωνα με τα νέα δεδομένα ένα νέο ενοποιητικό πλαίσιο θεωρητικής προσέγγισης, που προωθεί τη σύγκλιση και τον συντονισμό των επί μέρους τομεακών πολιτικών.

Το σημαντικό ρόλο της ενοποιητικής βάσης μπορεί να παίξει η στρατηγική περιφερειακής - χωροταξικής ανάπτυξης, δεδομένου, ότι:

Α. Ο χώρος αποτελεί την φυσική βάση των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Β. Ο χώρος αποτελεί το σύστημα υποστήριξης των ανθρώπων και των φυσικών πόρων.

Γ. Στο χώρο είναι ορατές και εμφανείς οι επιπτώσεις των περισσότερων πολιτικών.

Ο αστικός χώρος οριοθετημένος σε τοπικό επίπεδο, ενδείκνυται περισσότερο για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή μίας διαγώνιας πολυτομεακής αναπτυξιακής προοπτικής, για τη σύνθεση συμβατών ή ακόμη και αντικρουόμενων στόχων και για την εδραίωση της συνοχής των παρεμβάσεων, που επιδρούν στη δομή, στη χρήση και στην οργάνωση του συγκεκριμένου χώρου.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, θέλοντας εξ υποθέσεως να ισχυροποιήσει το ρόλο της στο παγκόσμιο σύστημα, προσανατολίζεται στην εσωτερική ενδυνάμωση και άριστη λειτουργικότητα του χώρου της, προσπαθώντας να ξεπεράσει εσωτερικούς διοικητικούς φραγμούς, τομεακή καθετοποίηση - τμηματοποίηση και εδαφικό κατακερματισμό.

2. Προς μία εξωστρεφή περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη συμβατή με την παγκοσμιοποίηση⁶

Η θετική ενσωμάτωση του παράγοντα «παγκοσμιοποίηση» στον τοπικό αναπτυξιακό σχεδιασμό σημαίνει την υιοθέτηση στρατηγικής εξωστρεφούς ανάπτυξης μέσω της δικτύωσης και της προώθησης του εμπορίου, της μεταφοράς τεχνογνωσίας, της πρόσβασης σε δίκτυα υποδομών μεταφορών, πληροφόρησης και γνώσης. Για τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας και της ισότητας των ευκαιριών, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συνοχή του χώρου.

Στην άρση των ανισοτήτων ρόλο παίζουν οι άμεσες επενδύσεις σε περιφέρειες και αστικές περιοχές, που υστερούν, η ανάπτυξη των υποδομών, η αναβάθμιση των ανθρωπίνων πόρων, η καλλιέργεια του επιχειρηματικού πνεύματος, η περιβαλλοντική προστασία και αναβάθμιση, η ανάδειξη της πολυμορφικότητας και πολιτισμικής «διαφορετικότητας».

Η αντιστροφή της τάσης προς τη ζήτηση διαφοροποιημένων και ποιοτικών προϊόντων και υπηρεσιών είναι μία ευκαιρία σε τοπικό επίπεδο για εκμεταλλεύσεις παραδοσιακών εξειδικεύσεων και ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της φυσιογνωμίας τους.

5. Βλ. Γενικά στοιχεία επιχειρησιακού προγραμματισμού, Κ. ΓΕ. Αθανασόπουλος: Θεσμικό Πλαίσιο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Τόμ. Β', Γ', έκδ. Αθήναι, 1995.

6. The ESPDA: Strategy for Balanced and Sustainable Development of the European Union - Synthesis Report of the Transnational Seminars. Brussels, 1998.

Η περιφερειακή διαφοροποίηση υποστηρίζεται από τη νέα τάση της παραγωγικής διαδικασίας προς αποκεντρωμένη ανάπτυξη μονάδων μικρού και μεσαίου μεγέθους και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων των δικτύων μεταφορών και τηλεπικοινωνιών.

Αναπτύσσεται με την παγκοσμιοποίηση μια συστημική προσέγγιση της ανάπτυξης, όπου ο κάθε χώρος, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, λειτουργεί σαν ένα συνεκτικό σύστημα, όντας ταυτόχρονα μέρος ευρύτερου συστήματος με το οποίο βρίσκεται σε δυναμική αλληλεπίδραση. Ο κόμβος του συστήματος και των δυναμικών υποσυστημάτων του, θα πρέπει εξ υποθέσεως να είναι και ο ίδιος δυναμικός με δυνατότητες ακτινοβολίας και ανάδρασης. Διερευνάται μια νέα εταιρική σχέση αστικού - αγροτικού χώρου και κύρια υιοθετούνται πολιτικές αστικής ανασυγκρότησης με στόχο την ισχυροποίηση των κόμβων του συστήματος.

3. Η προοπτική της αστικής ανασυγκρότησης στον περιφερειακό σχεδιασμό

Η πολιτική αστικής ανασυγκρότησης διαμορφώθηκε για την αντιμετώπιση του αστικού μαρασμού.⁷ Αρχικά, στη δεκαετία του '60, εμφανίστηκε σε βιομηχανικά αναπτυγμένες πόλεις του Ηνωμένου Βασιλείου, αργότερα όμως καταγράφηκε με διάφορες μορφές και οξύτητα, σχεδόν σε ολόκληρο τον αναπτυγμένο κόσμο.⁸

Η πολυπλοκότητα και περιφερειακή διαφοροποίηση του φαινομένου είχαν ως αποτέλεσμα και το μεγάλο φάσμα προσεγγίσεων και μέτρων για την επίτευξη της ανατροπής των τάσεων της πολλαπλής υποβάθμισης του αστικού ιστού.⁹ Η κατηγοριοποίηση των μέτρων και πολιτικών ανάλογα με τον κυρίαρχο άξονα προσέγγισης και τους συγκεκριμένους στόχους που είχαν θέσει, η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων που επιτεύχθηκαν, είναι εργαλεία που μπορούν να συμβάλουν στον σχεδιασμό και υλοποίηση νέων πολιτικών αστικής ανασυγκρότησης.¹⁰

Η αναγκαιότητα για την αναζωογόνηση του αστικού ιστού δεν έλειψε στην ουσία της τελευταίες δεκαετίες, αν και το θέμα παρουσιάζεται με διαφοροποιήσεις και ιδιαιτερότητες. Μπορούμε να διακρίνουμε τα βασικά χαρακτηριστικά μίας πολιτικής αστικής ανασυγκρότησης, που εμφανίζονται σταθερά με διαφορετικό βαθμό έμφασης:

1. Εδαφική προσέγγιση με σαφή οριοθέτηση της περιοχής παρέμβασης, οικονομική τόνωση με διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης και μέτρα ανάπτυξης ιδιωτικής πρωτοβουλίας και επιχειρηματικότητας.

2. Ενδυνάμωση του κοινωνικού ιστού και καταπολέμηση του αποκλεισμού.

3. Αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος, των αστικών υποδομών και υπηρεσιών.

4. Έμφαση σε οργανωτικά σχήματα συμμετοχικότητας και εταιρικότητας.

Στο τέλος της δεκαετίας του '90 και τις αρχές του νέου αιώνα, η αναγκαιότητα για δυναμικές πολιτικές αστικής ανασυγκρότησης είναι έντονη και μπορούμε πλέον να αναφερόμαστε σε μία συνεχή διαδικασία ανασυγκρότησης, αναζωογόνησης, ενδυνάμωσης.

7. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, αστικός μαρασμός είναι «...η γεωγραφική συγκέντρωση στις μεγάλες πόλεις προβλημάτων κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών, όπως η ανεργία, η φτώχεια, η υποβάθμιση κατοικίας και η απαξίωση των αστικών υποδομών και υπηρεσιών». Βλ. OCDE: *Les Villes en Mutation*, Paris 1983, σελ. 57-58.

8. Peter Hall: *The Inner City Worldwide*. Ed. SSRG. 1980.

9. R.K. Home: *Inner City Regeneration*. Ed. Spon. London. 1982.

10. Βλ. σχετικά: Victoria Sotiriadou: *Rehabilitation Urbaine. Conservation du Centre Historique*. Thèse de Doctorat. Sorbonne, Paris I. 1986.

Η αστική ανασυγκρότηση εντάσσεται στο γενικότερο ενοποιητικό πλαίσιο του περιφερειακού αναπτυξιακού σχεδιασμού. Οι έννοιες του περιφερειακού και χωροταξικού σχεδιασμού διαφοροποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας. Η νέα τάση του σχεδιασμού διακρίνεται από έντονο προσανατολισμό προς σχέδια/έργα επιχειρησιακού τύπου, που εντάσσονται σ' ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα καθώς και από την προσπάθεια υπέρβασης των κανονιστικών ρυθμίσεων τύπου «εντολής και ελέγχου».

Έχει στόχο την καθιέρωση εταιρικών σχέσεων προγραμματισμού και υλοποίησης της ανάπτυξης, σε ένα νέου τύπου «συμβολαίου», που δεσμεύει και κατευθύνει τους κοινωνικούς φορείς μίας συγκεκριμένης χωροταξικής ενότητας προς ένα κοινό όραμα για την περιοχή τους.

Στη νέα αυτή προσέγγιση βασικές επιλογές είναι:

Α. Η κατάρτιση επιχειρησιακού προγραμματικού εργαλείου για την ανάπτυξη, για τη σύνθεση δημόσιων πολιτικών, ιδιωτικών επενδυτικών στρατηγικών και τοπικών πρωτοβουλιών.

Β. Ο προσδιορισμός της τοπικής αυτοδιοίκησης σαν το πλέον κατάλληλο επίπεδο διοίκησης που καλείται να παίξει ενεργητικό ρόλο στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της ανάπτυξης.¹¹

Γ. Η δικτύωση πόλεων και περιφερειών για την αποφυγή διασποράς πόρων και πρωτοβουλιών, για την επίτευξη μεταφοράς τεχνογνωσίας και την προώθηση κοινών πρακτικών και συνεργειών.

Δ. Η αρχή της αειφορίας/βιωσιμότητας για την εναρμόνιση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων με τους οικονομικούς.

Οι νέες αυτές αρχές σχεδιασμού λαμβάνουν υπ' όψη τις διαφοροποιήσεις των εννοιών της γεωγραφικής εγγύτητας και της πρόσβασης καθώς και τη δυνατότητα έλξης ως προς την εγκατάσταση δραστηριοτήτων, παραγόντων, όπως η ποιότητα του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος, το επιχειρηματικό κλίμα, η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού, τεχνολογικές υποδομές και η ιδιαίτερη πολιτισμική φυσιογνωμία του χώρου που μπορεί να του προσδίδει και μια ιδιαιτερότητα.

Σ' αυτό το πλαίσιο, οι τοπικές στρατηγικές πρωτοβουλίες αστικής ανασυγκρότησης παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και μπορούν να συνδυάζουν πολλαπλούς στόχους, όπως οικονομικούς, με διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης και ενίσχυση ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητας επενδύσεων, άμβλυνση περιφερειακών ανισοτήτων μέσα από μία νέα σχέση με τον αγροτικό χώρο, ανάπτυξη επιχειρηματικότητας, προώθηση της κοινωνικής συμμετοχής και της ενεργοποίησης του πολίτη, ανάπτυξη διαχειριστικών σχημάτων και οργανωτικών δομών, που να ανταποκρίνονται στη φυσιογνωμία της περιοχής και τη φύση της παρέμβασης.

Η αστική ανασυγκρότηση αποτελεί πλέον κυρίαρχη πολιτική για την ανάπτυξη και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης επιδιώκοντας:

Α. Τη συνοχή του συγκεκριμένου χώρου, την εσωτερική του αρτιότητα, σαν ένα σύστημα συμπληρωματικών παραγόντων.

11. Βλ. Κωνστ. ΓΕ. Αθανασόπουλου: *Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση*, Αθήναι, τόμ. Α', Ε' έκδ. 2000.

Β. Τη συνάρτησή του με το ευρύτερο αναπτυξιακό δίκτυο πόλεων και περιφερειών, σαν δυναμικό κόμβο δηλαδή ενός ευρύτερου συστήματος.

Η συνολική αναβάθμιση και αναζωογόνηση του αστικού ιστού είναι πρώτης προτεραιότητας της στρατηγικής αντίληψης δυναμικού μετασχηματισμού, δεδομένου, ότι η συνολική ποιότητα περιβάλλοντος και η αναπτυξιακή φυσιογνωμία αποτελούν παράγοντες έλξης νευραλγικών δραστηριοτήτων.

Η παγκοσμιοποίηση και οι στόχοι που συνδέονται με την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και συνοχή έχουν επηρεάσει τον περιφερειακό σχεδιασμό στην Ευρώπη, με τη υιοθέτηση ολιστικής προσέγγισης που αφενός, ευνοεί την κατανόηση της ιδιαιτερότητας των περιφερειών μέσα από την αξιολόγηση των διαφόρων αστικών και αγροτικών προτύπων και αφετέρου, ξεπερνάει τη παραδοσιακή αντίληψη του περιφερειακού σχεδιασμού σαν απλή διαδοχή τομεακών προγραμμάτων.¹²

4. Ολιστική και συστημική προσέγγιση - τοπική δράση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να ενδυναμώσει τον εξωτερικό της ανταγωνιστικό ρόλο στο παγκόσμιο σύστημα, έχει στραφεί κατά προτεραιότητα στην οικονομική ολοκλήρωση και κοινωνική συνοχή του εσωτερικού της χώρου. Προωθεί την ανάπτυξη λειτουργικών συνεργειών και το σχεδιασμό ολοκληρωμένων προσεγγίσεων με στόχο ένα ισόρροπο πολυκεντρικό αστικό σύστημα και μια νέα εταιρικότητα μεταξύ πόλης - υπαίθρου.¹³

Τα αστικά κέντρα βάρους διαθέτουν αυτονομία λήψης αποφάσεων, δυναμικότητα ενδογενούς ανάπτυξης, δικά τους φυσικά και πολιτιστικά πλεονεκτήματα. Είναι παγκόσμιες και καταλυτικής σημασίας για την περιφερειακή ανάπτυξη και σε δυναμική σχέση μεταξύ τους για την βιωσιμότητα σε όρους αγωνιστικότητας.

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο η πολιτική προσέγγιση επιτελείται σε τριπλό χωρικό υποσύστημα:

Α. Ανάπτυξη στρατηγικού ρόλου των πόλεων εν δυνάμει Ευρωπαϊκών παικτών στον παγκόσμιο ανταγωνισμό.

Β. Προώθηση διακρατικής, διαπεριφερειακής, διασυνοριακής συνεργασίας για την ανάπτυξη ευρύτερων περιοχών αστικής ολοκλήρωσης.

Γ. Υποστήριξη εταιρικών σχέσεων αστικών περιοχών μικρότερης εμβέλειας ώστε να γίνουν ανταγωνιστικά.

Στο πολυκεντρικό αστικό σύστημα, οι πόλεις καλούνται να παίξουν το ρόλο του αναπτυξιακού μοχλού. Είναι ιδιαίτερης σημασίας για τις καθυστερημένες περιοχές, η αναγκαιότητα βελτίωσης του δυναμικού των κυριοτέρων πόλεων στην παροχή υψηλής ποιότητας και διαφοροποιούμενες υπηρεσίες, με βάση τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, για αύξηση ανταγωνιστικότητας.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών η πολιτική αστικής ανασυγκρότησης αποκτά βαρύνουσα σημασία. Ήδη, σε αρκετές περιπτώσεις οι προτεραιότητες αυτές έχουν ενσωματωθεί σε εθνικές πολιτικές. Στο Ηνωμένο Βασίλειο για παράδειγμα η αναγνώριση της σημασίας της νέας προσέγγισης ήταν άμεση, με τη σύνταξη ενός ολοκληρωμένου στρα-

12. CEC: *Sustainable Urban Development in the European Union: a Framework for Action*. COM (98)605 final.

13. *European Commission: Towards an Urban Agenda in the European Union*. Brussels, 1999.

τηγικού σχεδιασμού για την «Αστική Αναγέννηση»¹⁴ στον οποίο συμπεριλαμβάνονται και οι πόλεις μικρού και μεσαίου μεγέθους. Προβλέπεται ένα ευρύ φάσμα μέτρων, όπως ειδικές φορολογικές ρυθμίσεις, προώθηση ηλεκτρονικού εμπορίου και χρήσης διαδικτύου για εμπορικούς σκοπούς, βελτίωση περιβάλλοντος με την υιοθέτηση συστήματος «πράσινων σημαιών πάρκων», αναβάθμιση ανθρώπινου δυναμικού με προτεραιότητα στις επενδύσεις της παιδείας.

Στην περίπτωση της Βόρειας Ιρλανδίας η ανάληψη της δράσης γίνεται σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης. Η αστική ανασυγκρότηση παίρνει τη μορφή της ανανέωσης - αναζωογόνησης του αστικού ιστού της γειτονιάς, ενώ θεωρούνται ζητήματα - κλειδιά η ενεργός συμμετοχή της Κοινότητας και των πολιτών. Το σχήμα αυτό προωθείται ακόμη και σε μικρές πόλεις και χωριά, μέσα στο πλαίσιο ενός συνεκτικού αναπτυξιακού σχεδιασμού.¹⁵

Στις δύο αυτές περιπτώσεις φαίνεται να υλοποιείται η αρχή, σε τοπικό επίπεδο, του προσδιορισμού των αμοιβαίων ωφελειών καταμερισμού δραστηριοτήτων και λειτουργιών μεταξύ πόλεων της ίδιας περιοχής μέσα από μια πολιτική «αποκεντρωτικής συγκέντρωσης»,¹⁶ με την αποφυγή υπέρμετρου λειτουργικού ανταγωνισμού μεταξύ τους. Εδώ η γεωγραφική διαφοροποίηση αξιοποιείται σαν παράγοντας δημιουργίας προστιθέμενης αξίας.

Από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού, η γενική εικόνα φαίνεται να είναι ανάλογη. Η πολιτική αστικής ανασυγκρότησης αποτελεί την πρόταση και ως καταλληλότερο επίπεδο σχεδιασμού και εφαρμογής καθορίζεται επίσης της τοπικής αυτοδιοίκησης. Στον μικρότερο αστικό πυρήνα της γειτονιάς επιχειρείται η προσέγγιση για την αναζωογόνηση της οικονομικής βάσης με την δημιουργία ευκαιριών για εργασία και επενδύσεις, βελτίωση της ποιότητας αστικού περιβάλλοντος, των συστημάτων και προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης και της κοινωνικής συνοχής, συχνά με τη συνδρομή κοινοτικών οργανώσεων.¹⁷

Η υπερβολική ανάπτυξη των μεγάλων πόλεων με το έντονο πρόβλημα της εκτεταμένης προαστιοποίησης έχει επιφέρει, στη Βόρειο Αμερική ένα σοβαρό προβληματισμό για το μέλλον αυτών των κατατεμαχισμένων και μονολειτουργικών αστικών χώρων. Η συνολική ανασυγκρότηση και ο επαναπροσδιορισμός τους τίθενται σαν επιτακτική ανάγκη με την επίκληση επιτυχημένων παραδειγματικών πρακτικών¹⁸ όπου η τοπική κοινωνία δραστηριοποιήθηκε και ενεργοποίησε τις διαδικασίες επαναφοράς της πολυλειτουργικότητας, βασικού χαρακτηριστικού του δυναμικού αστικού χώρου. Αναγνωρίζεται η ση-

14. *DETR White Paper: Our Towns and Cities: the Future Delivering an Urban Renaissance.* London. 2000.

15. *Department for Social Development: Urban Regeneration in Northern Ireland: Neighbourhood Renewal.* NI. 2001.

16. *The ESPDA: Strategy for Balanced and Sustainable Development of the European Union. - Synthesis Report of the Transnational Seminars.* Brussels, 1998.

17. Βλ. Γενικά στοιχεία: A. John Kromer: *Neighborhood Recovery: Reinvestment Policy in the New Hometown.* Ed. Rutgers University Press. USA. 2000. B. Sean Zielenbach: *The Art of Revitalization: Improving Conditions in Distressed Inner-City Neighborhoods.* Ed. Garland Publishing Incorporated. USA 2000.

18. Βλ. γενικά στοιχεία: A. A. Duany, E. Plater-Zyberk, J. Speck: *Suburban Nation: The Rise of Sprawl and the Decline of the American Dream.* Ed. North Point Press. USA. 2001. B. R. Brandes Gratz, N. Mintz. Ed. Wiley: «Cities Back from the Edge», ed. John and Sons, Incorporated. USA 2000.

μασία της πολιτιστικής και ιστορικής ταυτότητας της πόλης και το γόητρο που προσδίδουν οι ιστορικές συνοικίες.

5. Συμπεράσματα

Αποτελεί προτεραιότητα η πολιτική αστικής ανασυγκρότησης για την προώθηση δυναμικών, ελκυστικών και ανταγωνιστικών πόλεων, που μπορούν να λειτουργήσουν σαν εθνικά, περιφερειακά, τοπικά κέντρα έλξης και ανάπτυξης για την συνολική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ευρωπαϊκού χώρου μέσα στο παγκόσμιο σύστημα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξετάζει¹⁹ τις πολιτικές της υπό το πρίσμα των αστικών επιπτώσεων για την βελτίωση της ολοκλήρωσης των πολιτικών σε αστικό επίπεδο και υιοθέτησε ένα Πλαίσιο Δράσης²⁰ με στόχους:

Α. Ενδυνάμωση της οικονομικής ευημερίας και της απασχόλησης στις πόλεις, προώθηση της ισότητας, της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της ανασυγκρότησης στις αστικές περιοχές, προστασία και βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης ενέργειας και των μεταφορών, προς τοπική και παγκόσμια αειφορία και συνεισφορά στην καλή αστική διακυβέρνηση και την τοπική ενδυνάμωση.

Μέσα από την πολιτική αυτή μπορούν να αντιμετωπιστούν σοβαρά προβλήματα όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός, η περιθωριοποίηση, η νέα φτώχεια, η απόκλιση.

Η εστίαση της πολιτικής στα ενοποιητικά στοιχεία και χαρακτηριστικά, προς ένα πολυλειτουργικό χωρικό σύστημα προβλέπει νέες προσεγγίσεις μέσω ολοκληρωμένων συνεκτικών δομών διοίκησης - διαχείρισης και συνεργασιών δημόσιου/ιδιωτικού τομέα. Προωθείται από την Κοινότητα ήδη την τελευταία δεκαετία η διάδοση των καλών πρακτικών συστημάτων λήψης αποφάσεων, διαχείρισης και εταιρικών σχέσεων για τις αστικές περιοχές και το περιβάλλον.

Διαμορφώνεται μέσα από τις πρακτικές αλλά και τον ακαδημαϊκό διάλογο μια νέα δυναμική πολιτική ανασυγκρότησης των πυρήνων του αστικού χώρου με μία έμφαση στις «ευαίσθητες», φθίνουσες περιοχές.

Ενσωματώνονται στον περιφερειακό σχεδιασμό τα νέα δεδομένα από την κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας, ώστε να διασφαλίζεται η πρόσβαση στην υποδομή της γνώσης και της τεχνολογίας πληροφόρησης. Αξιοποιούνται οι δυνατότητες της νέας γεωγραφίας της εργασίας και της εγκατάστασης επιχειρήσεων πέρα από παραδοσιακά εμπόδια πρόσβασης και αποστάσεων, με έμφαση στην ποιότητα του περιβάλλοντος.

Τα στοιχεία αυτά συνθέτουν μία ολιστική και συστημική αναπτυξιακή πολιτική αστικής ανασυγκρότησης, που επιδιώκει την δημιουργία πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων για την αντιμετώπιση των ανισοτήτων, των αποκλίσεων και την πυροδότηση δημιουργικών δραστηριοτήτων και αναπτυξιακών διαδικασιών με την ανανέωση της πολυλειτουργικότητας του αστικού χώρου.

Η αστική ανασυγκρότηση επαναπροσδιορίζεται στο πλαίσιο της νέας οικονομίας και της παγκοσμιοποίησης, ενώ καθιερώνεται ως μια διαρκής και δυναμική διαδικασία.

19. See the Commission Communication: «Towards an Urban Agenda in the European Union».

20. «Sustainable urban development in the European Union: a framework for action», COM(98)605 final of 28/10/98.